

le söylendiği sanılan, "Dü İbrâhîm ârîu be-dâr-ı cihân / Yekî büt-şiken şüd di-ger büt-nişân" şeklindeki beyit ağızdan ağıza yayılmış ve Figânî'ye mal edilmiştir. Ancak Figânî, "Dünyaya iki İbrâhîm geldi, biri put kırdı, öteki put dikti" anlamındaki bu beyti değil, Âşık Çelebi'nin de kaydettiği gibi bir mecliste okunduğunda beyitte geçen "dâr-ı cihân" terkiibindeki "dâr" kelimesinin yerine -ikinci mısradaki "put" sözü geçtiği için- "deyr" kelimesinin daha uygun olacağını söylemiş olmalıdır. Çünkü beytin çok daha eski zamanlarda, Gazneli Mahmud devrinde söylenmiş olduğuna dair kayıtlar vardır. Fakat bu beyit yüzünden İbrâhîm Paşa'ya gammazlanan Figânî, İstanbul subaşı tarafından Tahtakale'de yakalanıp iskeleye götürülmüş, önce dövülüp işkence edilmiş, sonra da büyük bir ihtimalle 1532 yılının baharında orada asılmıştır.

Figânî'nin çok genç yaşta öldürülmesi derli toplu eser bırakmasına imkân vermemiştir. Bu sebeple sekiz kaside, 107 gazel ve iki tahmisten oluşan şiirlerinin hiçbir yerde derli toplu bir nüshası bile mevcut değildir. İlk defa Abdülkadir Karahan, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi (TY, nr. 1532, vr. 22^b-27^a), Edirne Selimiye Kitaplığı (Ahmed Bâdî Efendi Kitapları, nr. 2208, vr. 91^b-102^a) ve Paris Bibliothèque Nationale'de (Turc 270, vr. 52^a-58^a) bulunan nüshalarla kendi özel kütüphanesindeki iki nüshayı karşılaştırarak Figânî divançesinin tenkitli basımını hazırlamıştır (bk. bibl.).

Figânî şiir diline hâkim, hayal gücü zengin, atasözleri ve halk deyimlerini

landırlıkla kullanabilen, sade Türkçe üsluplarına de yer veren, divan edebiyatının izin verdiği ölçüde yeni buluşlara, mazmunlara ve kavramlara sahip bir sanatkârdır. Çağından başlayarak XIX. yüzyıl sonlarına kadar birçok şiir mecmuasında Figânî'nin gazellerine yer verilmesi onun şöhretinin uzun süre devam ettiğini göstermektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Figânî ve Divançesi (nşr. Abdülkadir Karahan), İstanbul 1966; Sehi, *Tezkire*, İÜ Ktp., TY, nr. 3732, vr. 109^b-110^a; Âşık Çelebi, *Tezkire*, Millet Ktp., Perleve Paşa, nr. 440, vr. 276^a; Latîfi, *Tezkire*, s. 267-268; Ahdi, *Gülşen-i Şuarâ*, Millet Ktp., Ali Emîrî, nr. 774, vr. 157^a; Âli, *Künhü'l-ahbâr*, İÜ Ktp., TY, nr. 2377, vr. 208^a-^b; Kınalızâde, *Tezkire*, TSMK, Revan Köşkü, nr. 1451, vr. 274^b; Abdülkadir Karahan, "XVI. Asır Divan Şairlerinden Figânî ve Şiirleri", *TDED*, III/3-4 (1949), s. 389-410; a.mlf., "Trabzonlu Figânî'de Atasözleri ve Deyimler", a.e., XXIII (1981), s. 165-174; Ağah Sırrı Levend, "Figânî ve Divançesi Üzerine", *TDAY Belleten* (1971), s. 271-277; M. Fuad Köprülü, "Figânî", *İA*, IV, 630-631; Hüseyin Ayan, "Figânî, Ramazan Çelebi", *TDEA*, III, 224-225.

ABDÜLKADİR KARAHAN

FIGÂNÎ, Baba

(بابا فغانی)

(ö. 925/1519 [?])

Fars edebiyatında
sebk-i Hindi'nin kurucusu sayılan
İranlı şair.

Şiraz'da dünyaya geldi. 925'te (1519) öldüğü sırada altmış yaşını aşkın olduğuna göre 860-865 (1456-1461) yılları arasında doğduğu söylenebilir. Gençliğinde baba mesleği olan bıçakçılıkla uğraştığından bu sıralarda yazdığı şiirlerde "bıçakçı" anlamına gelen Sekkākî mahlasını kullandı. Ancak divanında bu mahlasla yazılmış herhangi bir şiirine rastlanmaz. Figânî otuz yaşına kadar Şiraz'da yaşadı, daha sonra Horasan'a gitti. Bir süre kaldığı Herat'ta başta Abdurrahman-ı Câmî olmak üzere bazı şairlerle görüşüyse de onlardan beklediği ilgiyi görmedi. Tebriz'e giderek burada tanıştığı şairler vasıtasıyla Akkoyunlu Hükümdarı Sultan Yâkub'un sarayına intisap etti. Sultan Yâkub kendisine "bâbâ-yı şuarâ" unvanını verdiği için Figânî nisbesinin yanı sıra Bâbâ lakabı ile de anıldı. Sultan Yâkub'un ölümünden (896/1490) sonra sırasıyla onun oğlu Baysungur ile Rüstem, Uğurlu oğlu Ahmed ve Elvend Bey gibi hükümdar ve devlet adamları hakkında methiyeler yazdı. Teb-

riz de bazı karışıklıkların çıkması üzerine Şiraz'a döndü; bir süre burada kaldı, ancak Şah İsmâil'in zuhuru üzerine tekrar Horasan'a gitti. Bir müddet Ebîverd'de ikamet ettikten sonra Meşhed'e geçti ve oraya yerleşti. 922 (1516) veya 925'te (1519) burada öldü. Figânî Muhtemem-i Kâşânî, Örfî-i Şîrâzî, Vahşî-i Bafkî gibi tanınmış şairler üzerinde etkili olmuştur.

Tezkire yazarları, çok güzel şiirler yazdığını belirttikleri Figânî'yi Hâfız-ı Şîrâzî'ye benzeterek ona Hâfız-ı Küçek lakabını verirler. Fakat çok şarap içtiğini, gittiği meyhanelerde alay konusunu, ömrünün sonlarına doğru ise içkiyi terkettiğini kaydederler.

Figânî'nin divanı günümüze ulaşmış olup kaside, terkihibend, terciibend ve gazellerden oluşur. Kasidelerinin çoğu özellikle Hz. Ali, Şîa imamları, Akkoyunlu hükümdarları Sultan Yâkub, Baysungur, Rüstem ile Şah İsmâil hakkındadır. Divan Kemal Methûr Dihlevî (Lahor, ts.) ve Süheylî Hansârî (Tahran 1316 hş.) tarafından neşredilmiştir. Hüseyin Âzâd divandan seçtiği bazı şiirleri *Les perles de la couronne, choix de poésies de Baba Feighani* adıyla Fransızca'ya çevirmiştir (Paris 1903).

BİBLİYOGRAFYA :

Emîn Ahmed-i Râzî, *Heft İktâm* (nşr. Cevâd-ı Pâzîl), Tahran 1340 hş., I, 219-220; Sâm Mirzâ, *Tuħfe-i Sâmî*, Tahran 1314 hş., s. 101-103; Nûrullah et-Tüsterî, *Mecâlisü'l-mü'minîn*, Tahran 1365 hş., II, 689-692; Lutf Ali Beg, *Âteşkede* (nşr. Ca'fer-i Şehîdî), Tahran 1337 hş., s. 168; Rieu, *Catalogue of the Persian Manuscripts*, II, 651; Browne, *LHP*, IV, 229-230; Nefisî, *Târîh-i Nazm u Neşr*, I, 437-438; a.mlf., "Figânî", *El²* (İng.), II, 884; Rypka, *HIL*, s. 288-289; Şibî Nûmânî, *Şî'rû'l-'Acem*, Tahran 1363 hş., III, 22-25; Safâ, *Edebiyyât*, IV, 411-417; a.mlf., "Bâbâ Figânî", *Elr*, III, 291; Fethullah-ı Müctebâî, "Bâbâ Figânî", *Dânişnâme-i Cihân-ı İslâm*, Tahran 1990, s. 53-55; Enâmülhak Kevser, "Bâbâ Figânî-yi Şîrâzî: Hâlât-ı Zindeği", *Dâniş*, sy. 19, İslâmâbâd 1989, s. 185-204.

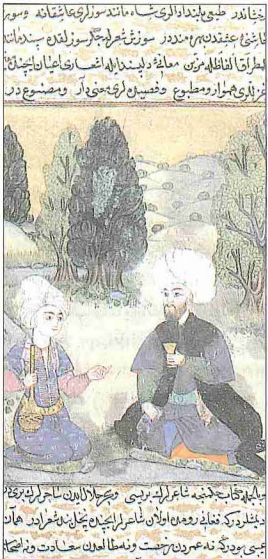
RIZA KURTULUŞ

FÎHİ MÂ FÎH

(فیه ما فیه)

Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî'nin
(ö. 672/1273)
sohbetlerinden derlenen eseri.

Mevlânâ'nın sağlığında oğlu Sultan Vedled veya bir başka müridi tarafından kaydedilen sohbetlerinin vefatından sonra derlenmesinden meydana gelen ese-

Figânî'nin
Âşık Çelebi
tezkiresindeki
minyatürü
(Millet Ktp.,
Ali Emîrî,
Tarih,
nr. 772, vr. 534^a)